

Nadwrażliwość na pokarm i alergia pokarmowa u chorych leczonych z powodu mastocytozy

Food intolerance and food allergy in mastocytosis patients

MARTA GRUCHAŁA-NIEDOSZYTKO¹, MAREK NIEDOSZYTKO², MARTA CHEŁMIŃSKA², ALEKSANDRA GÓRSKA², DOROTA PRZYPEK², SYLWIA MAŁGORZEWICZ¹, EWA JASSEM²

¹ Katedra Żywienia Klinicznego Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego

² Klinika Alergologii Katedry Pneumonologii i Alergologii Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego

Streszczenie

Wprowadzenie. Alergia i nadwrażliwość pokarmowa są źródłem różnych reakcji niepożądanых, w tym ciężkich reakcji anafilaktycznych. Grupą chorych predysponowanych do anafilaksji są chorzy na mastocytozę.

Cel pracy. Celem badania była analiza występowania reakcji nadwrażliwości pokarmowej u chorych leczonych z powodu mastocytozy.

Materiał i metody. W badaniu udział wzięło 31 chorych na mastocytozę, u których rozpoznanie ustalono przed 2007 rokiem. W przypadku alergii pokarmowej w wywiadzie, u chorych wykonano punktowe testy skórne z alergenami pokarmowymi i oznaczono stężenie sIgE przeciw alergenom pokarmowym wybranym na podstawie wywiadu. Co najmniej 5. letnia obserwacja pozwoliła na ocenę skuteczności leczenia.

Wyniki. U 17 (55%) chorych rozpoznano postać układową mastocytozy, u 10 (32%) postać skórą, a u 4 (13%) – zespół monoklonalnej aktywacji komórek tucznych. Objawy nadwrażliwości pokarmowej podawało 20 chorych (65%), IgE-zależną alergię pokarmową rozpoznano u 9 (29%) chorych.

Wnioski. Nadwrażliwość pokarmowa jest częstym schorzeniem występującym u chorych cierpiących na mastocytozę. Właściwe rozpoznanie i leczenie nadwrażliwości pokarmowej jest u tych chorych warunkiem poprawy klinicznej zwłaszcza w przypadku reakcji anafilaktycznych przebiegających ze wstrząsem.

Słowa kluczowe: mastocytoza, alergia pokarmowa, nadwrażliwość pokarmowa

Summary

Introduction. Food allergy and intolerance present various symptoms, including severe anaphylactic reaction. Patients with mastocytosis are more susceptible to anaphylactic reactions.

Aim. The aim of the study was to analyse the prevalence of food intolerance and food allergy among mastocytosis patients.

Material and methods. The study group comprised 31 patients with mastocytosis diagnosed before 2007. Skin prick tests were performed in patients reporting food allergy and concentrations of sIgE against allergens selected using history-derived information were determined. The 5-year or longer follow-up made it possible to assess the effectiveness of the applied treatment.

Results. Indolent systemic mastocytosis was diagnosed in 17(55%) of patients, 10 (32%) patients suffered from cutaneous mastocytosis and 4 (13%) were diagnosed with monoclonal mast cell activation syndrome. The symptoms of food intolerance were reported by 20 (65%) of patients, while IgE mediated food allergy was diagnosed in 9 (29%) of the subjects.

Conclusions. Food intolerance is common among patients with mastocytosis, while correct diagnosis and treatment are necessary for the improvement of patient's clinical condition, particularly in cases involving anaphylactic shock reactions.

Keywords: mastocytosis, food allergy, food intolerance

© Alergia Astma Immunologia 2013, 18 (4): 231-234

www.alergia-astma-immunologia.eu

Przyjęto do druku: 30.11.2013

Adres do korespondencji / Address for correspondence

Marta Gruchała-Niedoszytko

Katedra Żywienia Klinicznego Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego

ul. Marii Skłodowskiej Curie 3a, 80-210 Gdańsk

mail: mg@gumed.edu.pl

tel./fax 583492723

WPROWADZENIE

Nadwrażliwość pokarmowa i alergia na pokarm są przyczyną różnorodnych objawów od powszechnie występujących typowych objawów z przewodu pokarmowego do reakcji anafilaktycznych. Badania ankietowe wskazują, że objawy nadwrażliwości na pokarm podaje około 17% populacji [1]. Obiektywne badania, takie jak podwójnie ślepa próba kontrolowana placebo z użyciem pokarmu daje objawy dodatnie jedynie u 0,9% ogółu populacji, czyli u 5% osób zgłaszających objawy nadwrażliwości pokarmowej [1]. W badaniu ECAP (Epidemiologia Chorób Alergicznych w Polsce) alergię pokarmową rozpoznano

u 13% dzieci w wieku 6-7 lat, 11% - w grupie 13-14-latków i u 5% dorosłych [2]. Komórki tuczne odgrywają istotną rolę w reakcjach fizjologicznych przewodu pokarmowego, czego klasycznym przykładem jest obrona przed pasożytami. Zwiększoną liczbę mastocytów stwierdza się w przewlekłych chorobach zapalnych jelit [3]. Szczególną grupą narażoną na zwiększone ryzyko nadwrażliwości na pokarm są chorzy leczeni z powodu mastocytozy [4-6]. Nadmierna proliferacja mastocytów komórek w szpiku niezależnie od obecności czynnika wzrostu komórek pnia predysponuje do reakcji związanych z uwalnianiem mediatorów komórek tucznych zarówno w wyniku spożycia pokarmów

zawierających histaminę lub czynniki uwalniające histaminę (tzw. histaminoliberatory) jak i w mechanizmie reakcji alergicznej [7,8]. Badania wskazują na szereg czynników wywołujących reakcje anafilaktyczne u chorych na mastocytozę, w tym głównie alergeny owadów błonkoskrzydłych, a także pokarmy, leki i czynniki fizykalne [4,5]. Dotychczasowe analizy podają rozbieżne wyniki dotyczące alergii i nadwrażliwości na pokarm. Badanie Vlieg-Boerstry wskazuje się na zawartość i uwalnianie histaminy i tyraminy jako główne przyczyny objawów u chorych na mastocytozę [8]. Na tej podstawie wydano zalecenia o unikaniu pokarmów zawierających znaczne stężenia tych substancji (tab. I i II). Z kolei badania niemieckie wskazują na mechanizm IgE zależny u dużej części chorych [4].

Celem niniejszej pracy jest analiza reakcji nadwrażliwości i alergii pokarmowej w grupie 31 chorych leczonych w Polskim Ośrodku Europejskiej Sieci Mastocytozy.

MATERIAŁ I METODA

W badaniu udział wzięło 31 chorych leczonych z powodu mastocytozy w Klinice Alergologii w Gdańsku, u których rozpoznanie choroby ustalono przed rokiem 2007, co pozwoliło na co najmniej 5. letnią obserwację występowania reakcji pokarmowych u chorych i ocenę skuteczności leczenia. Rozpoznanie mastocytozy postawiono na podstawie kryteriów WHO, po wykonaniu badania histopatologicznego, cytologicznego i immunofenotypizacji szpiku, mutacji D816V genu KIT, oznaczeniu stężenia tryptazy masocytarnej

w surowicy krwi. Do badania włączono 24 (77%) kobiety i 7 (23%) mężczyzn, o średniej wieku 40 lat (zakres 21-67 lat). U chorych zastosowano kwestionariusz zawierający pytania na temat nadwrażliwości pokarmowej. Dodatkowo wykonano punktowe testy skórne z alergenami pokarmowymi i oznaczone stężenie sIgE przeciw alergenom pokarmowym wybranym na podstawie wywiadu. Nadwrażliwość niealergiczną rozpoznano w przypadku reakcji po alkoholu oraz w przypadku ujemnych wyników testów skórnych i sIgE. Po ustaleniu rozpoznania włączono leczenie zgodnie z zaleceniami *European Competence Network on Mastocytosis* [5]. Obejmowało ono unikanie alergenów, edukację chorych na temat postępowania we wstrząsie anafilaktycznym. Wszyscy chorzy leczeni są w poradni alergologicznej Kliniki Alergologii, a wizyty kontrolne odbywają co najmniej raz w roku.

WYNIKI

U 17 (55%) chorych rozpoznano postać układową mastocytozy, u 10 (32%) - postać skórą, a u 4 (13%) - zespół monoklonalnej aktywacji komórek tłuszcznych.

Objawy nadwrażliwości pokarmowej podawało 20 chorych (65%), wśród nich 5 (16%) zgłaszało objawy reakcji anafilaktycznej (2 osoby w mechanizmie alergii IgE zależnej, 3 - nadwrażliwość na alkohol w połączeniu z wysiłkiem fizycznym) (ryc. 1 i 2). Niealergiczna nadwrażliwość pokarmowa występowała u 11 (35%) badanych, wśród nich u 9 (29%) występowała nadwrażliwość na alkohol.

Tabela I. Pokarmy bogate w histaminę [8]

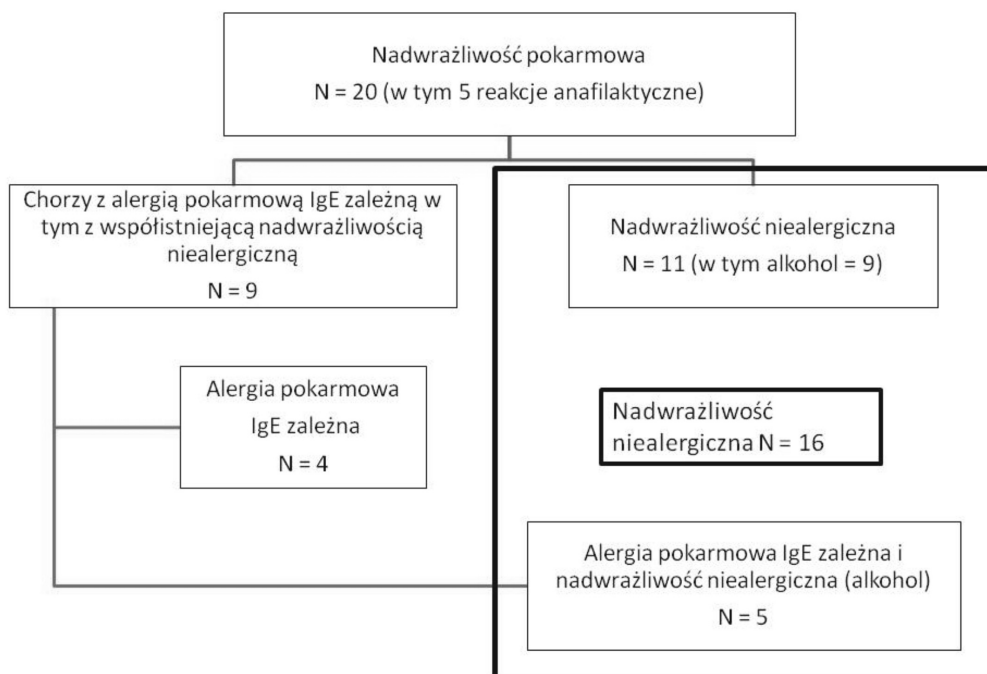
Nazwa pokarmu	mg histaminy w 100 gramach	mg histaminy na danie
Ser (Gouda, Cheddar, Emmentaler, Gorgonzola, Mascarpone, Parmezan)	3,3-171	0,7-35 (na 20 gram)
Mięso: kiełbasy, szynka	3,0-27	0,6-55 (na 20 gram)
Ryby: śledź, makreala, sardynki, tuńczyk, anchois	0,8-16,5	0,6-115 (na 70 gram)
Warzywa: szpinak, kapusta kiszona, bakłażan	2,5-11,5	2-23 (na 200 gram)
Alkohol: piwo i wino	0,6-1,6	0,6-1,6 (na 100 ml)
Pokarmy fermentowane sos tamari, pasta marmite, pasta z krewetek (trassi), tempeh	8,3-212	0,8-21 (na 10 gram)

Tabela II. Pokarmy bogate w tyraminę [8]

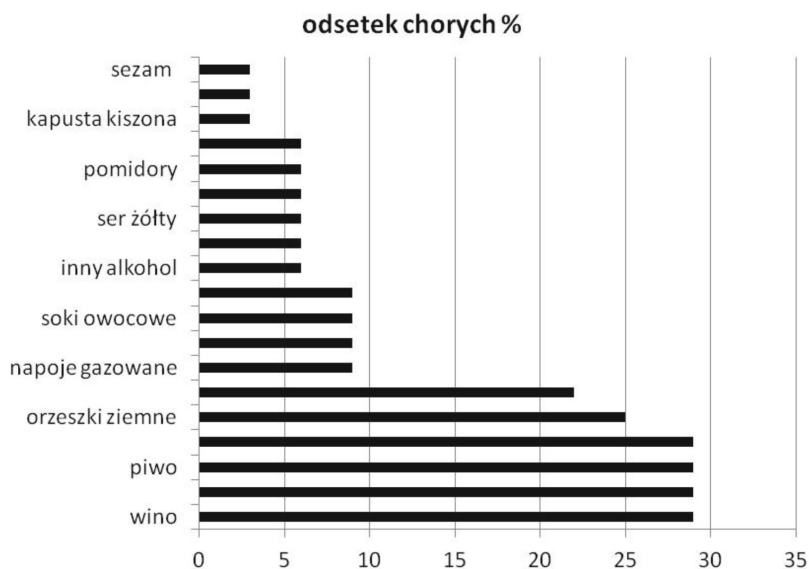
Nazwa pokarmu	mg tyraminy w 100 gramach	mg tyraminy na danie
sery	5,0-152	1,0-31 (na 20 gram)
czekolada	0,8	0,2 (na 25 gram)
Mięso kiełbasy, szynka	8,5-56	1,7-11 (na 20 gram)
Ryby: wędzone, sardynki, tuńczyk, krewetki, anchois	2,5-12,9	1,8-9 (na 70 gram)
Warzywa: bakłażan, szpinak, kapusta kiszona	6,1-16,5	12,3-33 (na 200 gram)
Alkohol: piwo i wino	0,5-3,6	0,5-3,6 (na 100 ml)
Pokarmy fermentowane: sos sojowy, marmite, pasta z krewetek (trassi), tampeh	15-178	1,5-18 (na 10 gram)

IgE-zależną alergię pokarmową rozpoznano u 9 (29%) chorych. Najczęściej objawy alergii pokarmowej wywoływało kakao – u 9 (100%) i orzeszki ziemne – u 8 (90%) chorych. Dodatkowo pięciu (16%) chorych zgłaszało jednocześnie IgE- zależną alergię pokarmową i nadwrażliwość na alkohol. Zastosowane leczenie objęło (1) unikanie pokarmów wywołujących objawy alergii, pokarmów wywołujących reakcje krzyżowe a także pokarmów będących źródłem histaminy i tyraminy (2) farmakoterapię w tym leki antyhistaminowe blokujące receptory H1 i H2. W wyniku leczenia uzyskano zmniejszenie objawów nadwrażliwości pokarmowej u wszystkich chorych. Dodatkowo badani otrzymali zalecenie stałego posiadania zestawu ratunkowego, w skład którego wchodzi adrenalina, leki antyhistaminowe

i sterydy doustne. W trakcie kilkuletniej obserwacji adrenalina została zastosowana w leczeniu alergii pokarmowej u dwóch chorych. W przypadku jednej chorej po zjedzeniu surówki z selerem wystąpił wstrząs anafilaktyczny z utratą przytomności. W tym przypadku dodatkowym czynnikiem obciążającym był wysiłek fizyczny, reakcja miała miejsce podczas spożywania posiłku w trakcie wycieczki rowerowej. Rozpoznanie mastocytozy ustalono podczas leczenia chorej po reakcji anafilaktycznej. U innego chorego, który wcześniej nie zgłaszał objawów reakcji anafilaktycznych, wstrząs z spadkiem ciśnienia i dusznością bez utraty przytomności, wystąpił po zjedzenia bułki z sezamem, który chory wcześniej dobrze tolerował.

Ryc. 1. Objawy nadwrażliwości pokarmowej w badanej grupie

Ryc. 2. Główne pokarmy wywołujące objawy nadwrażliwości pokarmowej w badanym materiale

DYSKUSJA

Wyniki naszego badania wskazują, że objawy nadwrażliwości pokarmowej występują u większości chorych na mastocytozę. Badania ECAP prowadzone wykazały, że alergia pokarmowa występuje u 5% dorosłej populacji Polski [2]. Częstość występowania objawów alergii pokarmowej w badanej grupie chorych na mastocytozę (29%), jest wyższa niż w populacji ogólnej Polski. Podobne wyniki uzyskano w badaniu Brockowa, które wykazało, że reakcje anafilaktyczne występują u 24% chorych na mastocytozę, w większości przypadków stwierdzono jednak reakcje łagodne [4]. Odmienne wyniki uzyskała Bonadonna i wsp. [9]. W jej badaniu zwiększone stężenie tryptazy występowało u 6,6% chorych leczonych z powodu alergii na pokarm, natomiast u niemal 14% chorych, u których stwierdzono alergię na jad owadów. Dotychczas było niewiele danych, na podstawie których można ocenić częstość występowania mastocytozy w populacji ogólnej. Jednym z pierwszych badań jest publikacja holenderska Doormala i wsp., w której autorzy – na podstawie rejestru chorych na mastocytozę leczonych w Klinice Alergologii w Groningen, obejmującego północną część Holandii – wykazali występowanie tej choroby u 13 na 100 000 mieszkańców [10]. Praca ta jest wyjątkowo cenna, gdyż obejmuje teren działania Uniwersytetu w Groningen, w którym badania nad mastocytozą prowadzi się od 1981 roku. Uniwersytet posiada ponadto bank materiału biolo-

gicznego. Jeżeli odniesiemy częstość występowania zwiększonego stężenia tryptazy jak i mastocytozy w populacji Groningen Doormala i wsp. (0,00013) do grupy chorych leczonych z powodu alergii na leki i pokarm Bonadonna (0,06) to częstość ta jest 461 razy większa. Jednocześnie dwa przypadki przedstawione w obecnej pracy, w których reakcja pokarmowa powikłana była wstrząsem anafilaktycznym wskazują, że wyposażenie chorych na mastocytozę w zestaw ratunkowy z adrenaliną nawet, jeśli chorzy unikają pokarmów wywołujących objawy nadwrażliwości [11].

Jeszcze wyższy był odsetek chorych 16 (51%) podających objawy nadwrażliwości pokarmowej, w tym na alkohol (wśród nich 11 osób bez objawów alergii pokarmowej IgE zależnej i 5 osób zgłaszających dodatkowo alergię IgE zależną). Powyższa obserwacja może potwierdzać doniesienia o wpływie pokarmów zawierających histaminę, tyraminę i histaminoliberatorów w badanej grupie chorych.

WNIOSKI

Nadwrażliwość pokarmowa jest częstym schorzeniem występującym u chorych cierpiących na mastocytozę. Właściwe rozpoznanie i leczenie nadwrażliwości pokarmowej jest u tych chorych warunkiem poprawy klinicznej zwłaszcza w przypadku reakcji anafilaktycznych przebiegających ze wstrząsem.

Piśmiennictwo

1. Nwaru BI, Hickstein L, Panesar SS i wsp. The epidemiology of food allergy in Europe: a systematic review and meta-analysis. *Allergy* 2013; DOI: 10.1111/all.12305. [Epub ahead of print]
2. http://ecap.pl/pdf/ECAP_wyniki_pl.pdf (02.01.2014)
3. Henderson WA, Shankar R, Taylor TJ i wsp. Inverse relationship of interleukin-6 and mast cells in children with inflammatory and non-inflammatory abdominal pain phenotypes. *World J Gastrointest Pathophysiol* 2012; 3: 102-8.
4. Brockow K, Jofer C, Behrendt H, Ring J. Anaphylaxis in patients with mastocytosis: a study on history, clinical features and risk factors in 120 patients. *Allergy* 2008; 63: 226-32.
5. Valent P, Akin C, Escribano L i wsp. Standards and standardization in mastocytosis: consensus statements on diagnostics, treatment recommendations and response criteria. *Eur J Clin Invest* 2007; 37: 435-53.
6. Valent P, Akin C, Arock M i wsp. Definitions, criteria and global classification of mast cell disorders with special reference to mast cell activation syndromes: a consensus proposal. *Int Arch Allergy Immunol* 2012; 157: 215-25.
7. Cifuentes L, Ring J, Brockow K. Clonal mast cell activation syndrome with anaphylaxis to sulfites. *Int Arch Allergy Immunol* 2013; 162: 94-6.
8. Vlieg-Boerstra BJ, van der Heide S, Oude Elberink JN i wsp. Mastocytosis and adverse reactions to biogenic amines and histamine-releasing foods: what is the evidence? *Neth J Med* 2005; 63: 244-9.
9. Bonadonna P, Zanotti R, Pagani M i wsp. How much specific is the association between hymenoptera venom allergy and mastocytosis? *Allergy* 2009; 64: 1379-82.
10. van Doormaal JJ, Arends S, Brunekreeft KL i wsp. Prevalence of indolent systemic mastocytosis in a Dutch region. *J Allergy Clin Immunol* 2013; 131: 1429-31.
11. Simons FE, Arduoso LR, Dimov V i wsp. World Allergy Organization Anaphylaxis Guidelines: 2013 update of the evidence base. *Int Arch Allergy Immunol* 2013; 162: 193-204.